

ANKSTYVIEJI PALAIMINTOJO JUOZAPATO KUNCEVIČIAUS PORTRETINIAI ATVAIZDAI

Jolita Liškevičienė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų 15/1, LT-00131 Vilnius

jolita.liskeviciene@vda.lt

Straipsnyje siekiama pristatyti ankstyvuosius žinomus pal. Juozapato Kuncevičiaus grafinius portretus, juos apibūdinti, suskirstyti pagal tam tikrus ikonografinius tipus nurodant jų formavimosi etapus. Tekste išskiriami pagrindiniai portretų kompoziciniai tipai, kuriais remiantis buvo kuriami vėlesni palaimintojo ir šventojo Juozapato Kuncevičiaus portretiniai atvaizdai, puošę LDK bažnyčias, plitę už jos ribų.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: pal. Juozapas Kuncevičius, šventojo atvaizdas, ikonografija, LDK.

Unitų kankinio Juozapato Kuncevičiaus atvaizdai dėl sudėtingų istorinių aplinkybių Lietuvoje yra beveik nenagrinti, keletas straipsnių šia tema skirta Lenkijos menotyroje¹. Menkai težinomi ankstyvieji Juozapato Kuncevičiaus portretai, kurie buvo sukurti vilnietiškoje aplinkoje ir buvo laikomi tikraisiais kankinio pirmavaizdžiais. Nedaug žinoma ir apie vėlyvesnius palaimintojo ir šventojo atvaizdus, buvusius įvairiose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK)

bažnyčiose ir vėliau stipriai naikintus po Lietuvos ir Lenkijos valstybių III padalijimo. Šis tyrimas yra pirminis bandymas aptarti ankstyvuosius Juozapato Kuncevičiaus grafinius ir tapybinius atvaizdus, nustatyti pagrindinius ikonografinius tipus. Siekiama išsiaiškinti, kokie pagrindiniai ikonografiniai tipai plito, kaip jie keitėsi ir kiek „vilnietiškos tradicijos“ įtaka lėmė šventojo ikonografijos formavimąsi.

Juozapato beatifikacijos istorija atskleidžia, kokią reikšmę atvaizdas turėjo plintant naujo šventojo kultui. Tikrojo šventojo atvaizdo, kitaip tariant, pirmavaizdžio sukūrimas (*vera effigies*) buvo viena beatifikacijos proceso sąlygų. Juozapato Kuncevičiaus beatifikacijos proceso pradžioje, iškart po pirmųjų pranešimų Romoje buvo prašoma atsiųsti būsimo šventojo atvaizdą, nes jis ne tik buvo sudėtinė gyvenimo aprašymo dalis,

1 Waldemar Deluga, Przemiany w ikonografii Kościoła greckokatolickiego w XVIII wieku // *Czterechsetlecie zawarcia unii Brzeskiej 1596–1996*. Toruń, 1998, p. 147–156; *Sztuka sakralna ziemi Chełmskiej*. [Katalog wystawy], 1992; Janocha, Michał Ks., Niektóre aspekty ikonografii unickiej na terenie Rzeczpospolitej // *Śladami unii brzeskiej* / Acta Collegii Suprasliensis, red. R. Dobrowolski, M. Zemło. Lublin-Supraśl: Wydawnictwo KUL, 2010, p. 495–543.

THE EARLY PORTRAIT IMAGES OF THE MARTYR JOSAPHAT KUNTSEVYCH

Jolita Liškevičienė

KEYWORDS: Bl. Josaphat Kuntsevych, an image of a saint in the GDL, iconography, GDL.

SUMMARY

This article aims to present the early portraits of the martyr Josaphat Kuntsevych. The text briefly outlines the most important features of the martyr's depiction and the main types of his portrait that later became spread in various forms. Real images (*vera effigies*) and their origin were closely related to the place where that person lived or worked (*loca sancta*). A true portrait of Josaphat Kuntsevych was commissioned in Vilnius when his beatification process was being prepared. Vilnius, where the martyr had spent a considerable period of his life, had huge significance upon the formation of the real portrait image of the Saint. The article discusses a few image types of Josaphat Kuntsevych that illustrate the development of the iconography of the saint through his artistic depiction. We may exclude the two main stages of the portrait image's formation. During the first stage – from the death of Josaphat Kuntsevych (1623) until his announcement as Blessed (1642) – portraits were spread which bore his true appearance. In the first graphic portraits of Josaphat known to us, the martyr is depicted without the tools of martyrdom, with emphasis placed on those distinct features which best reflected his actual appearance. During the second stage (after his beatification, after 1642), an image of him as a martyr was created – with an axe in his head and a palm branch in his hand. This portrait then went on to become the iconographic image of Josaphat Kuntsevych. This image which had its own distinct iconographical varieties spread throughout church art in the GDL.